

מסכת גיטין העוסקת בדיני גט פותחת בדיני תקנת שליחות הגט. תקנו חכמים, ששליח שמביא גט מחו"ל לא"י חייב לומר שהגט נכתב ונחתם בפניו, וזה לשון המשנה (שם ב.):

המביא גט ממדינת הים, צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם.

ראשית, יש לעיין בפתיחה של המסכת, שהרי המיקום תמוה! לכאורה היה צריך לפתוח בדיני הגט עצמו, כגון עיקר דיני הגט? כך למשל מברר הרמב"ן (ד"ה ויש):

ומיהו הוה ליה לפרושי הלכות הגט ברישא!

מתרצים הראשונים (רמב"ן, ר"ן) שתקנת החכמים חביבה על התנא, ע"כ פתח בה את המשנה הראשונה ויש לעיין במשמעות החביבות.

נחלקו האמוראים בטעם התקנה, מדוע שליח שמביא גט מחוץ לארץ צריך לומר: "בפני נכתב ובפני נחתם"? עוד יש לשאול מדוע לא נאמר "בפני נכתב ונחתם"? כך לשון הגמרא (שם):

מ"ט? רבה אמר: לפי שאין בקיאים לשמה, רבא אמר: לפי שאין עדים מצויין לקיימו.

רבה סובר שאין אנשי מדינת הים בקיאים בדיון גט לשמה, כלומר גט צריך להיכתב לשם האיש והאשה. ומבאר רש"י (ד"ה לפי) שאלו שגרים במדינת הים, אינם בני תורה ע"כ לא מכירים את דין "וכתב לה" שיהא ספר כריתות לשם האשה.

רבא סובר שאין יכולת זיהוי לחתימות העדים, שהרי העדים נמצאים בחו"ל. ואם יבוא הבעל לערער על הגט, אזי לא נמצא עדים המכירים את החתימות על חלות הגט.

הגמרא מביאה שלוש נ"מ למחלוקת זו: א. שניים שבאו עם הגט מחו"ל לא"י, לרבה שסובר שאינם בקיאים לשמה אין הגט חל (ללא אמירה). ולרבא יחול הגט ללא אמירה, משום שבאו שני עדים עם הגט. ב. בא שליח ממדינה אחרת בתוך א"י, לרבה יחול הגט מפני שהוא בקיא בטיב גיטין. לרבא אין הגט יחול מפני שאין אפשרות לבירור חתימות העדים (ממדינה אחרת בא"י). ג. שליח גט באותה מדינה בחו"ל, לרבה לא יחול הגט מפני שאינם בקיאים, לרבא יחול הגט מפני שיש אפשרות לבירור החתימה של העדים.

נראה שיסוד המחלוקת היא, **מה קובע את צורת הגט**. בכתיבת גט יש שני חלקים: א. כתיבת תוכן הגט לשמה. ב. חתימות העדים. רבה סובר **שהכתיבה** לשמה היא קובעת את צורת הגט, ע"כ מירב הבירור יהיה על כתיבת השטר לשמה. רבא סובר **שהחתימות** של העדים הם קובעים את צורת הגט, ע"כ הבירור יהיה על חתימות העדים (בספר פרדס רימונים כג, ח מובא עפ"י הסוד מח' מה למעלה ממה, החתימה או הכתיבה).

נראה שכל אחד מהאמוראים הדגיש חלק אחר באמירת השליח רבה מדגיש את "בפני נכתב" ולעומת זאת רבא לעומת זאת מדגיש את "בפני נחתם". כלומר, לרבה הכתיבה היא העיקרית, והחתימה היא הכשר לכתיבת גט. אך רבא סובר להיפך, שעיקר הגט הוא ע"י קיומו בחתימה, אך הכתיבה היא משנית לחתימה (רבי חיים מוולוז'ין בהקדמה למשנת אליהו לשקלים מבאר שכל פילפולי האמוראים רמוז במשנה ועיי"ש).

נראה לענ"ד שבירושלמי נקטו קו שמשלב את שתי השיטות, גם כתיבה וגם חתימה של חוץ לארץ בעייתית, וזה לשון הגמרא (פ"א ה"א):

וְקָשְׁיָא, אִילוּ הַמְּבִיא שֵׁטֶר מִתְּנָה מִמְּדִינַת הָיִם, שְׁמָא חָשׁ לומר בְּפָנֵי נִכְתָּב וּבְפָנֵי נִחְתָּם? רַבִּי יְהוֹשֻעַ בֶּן לֵוִי אָמַר, שְׁנֵינָא הֵיא שְׁאִינֵן בְּקִיִּין בְּדִקְדוּקָא גִיטִין.

כלומר, שואל הירושלמי האם גם בשטר מתנה (וכן סתם שטרות מכר) יצטרך השליח לומר בפני נכתב בפני נחתם? ומבאר הירושלמי, שיש הבדל מהותי בין השטרות. הכתיבה חייבת דקדוק של לשמה, והחתימה חייבת דקדוק של הכרה בחלות הגט. מה שאין כן בשטר מתנה. עולה מהירושלמי, ששטר של גט הוא שונה מבחינה מהותית משאר השטרות. כל השטרות כולם הם הסכמיים בלבד, אך הגט הינו "ספר כריתות", וכך מבאר רבינו בחיי (דברים כד, א):

ואם תשכיל בענין הגט הנקרא "ספר" תמצא כי חייבה חכמת התורה לגרש האיש את אשתו בספר, לפי שהקב"ה ברא עולמו בכ"ב אותיות מעלה ומטה וזווג האותיות ושקלן והמירן וצרפן וצר בהן את כל העולם ואת כל היצור ואת כל הדבור, ואין שקול אלא על ידי זווג, ועל ידי שקול האותיות שקל הקדוש ברוך הוא את הנבראים כלם, זה ראוי להיותו בן זוגו של זה, וכיצד יהיו הנמצאין כלן זה לעומת זה בין בעליונים בין בתחתונים בין בנפשות בין בגופות, וכמו שדרשו רז"ל: (סוטה ב א) בת פלוני לפלוני, ואפילו מעבר לים. וכיון שהיה חבור הנבראים וזווגן ע"י אותיות, לכך צותה תורה שיהיה הפרידה באותיות להודיע ולפרסם שעקר הזווג והחבור מימי קדם בבריות העולם באותיות היה.

כלומר, האותיות שבספר אינם משמשים לעניין הסכמי אלא לדבר עצמי. עצם הבריה והזיווג נוצר ע"י אותיות, ע"כ גם הפירוד נעשה ע"י אותיות. האותיות החדשות באותו ספר כריתות יוצרות עולם חדש, כבר הזיווג הראשוני איננו, ועתה האשה משולחת מביתה. אמנם התורה איננה עוצרת שם, משום שהאותיות הם גם מפרסמות את הגירושין. ועתה אומרת התורה "ויצאה והיתה לאיש אחר". כלומר, האותיות מפרידות על מנת שיתקשר זיווג לאותה אשה, ולא תהיה עגונה ("משום עיגונא אקילו בה רבנן").

נראה לענ"ד שזוהי החביבות של אותה פתיחה בדיון שליח: א. צורת הגט, כתיבה וחתימה. ב. השליחות איננה מעגנת את האשה שבא"י. והיא יכולה להיכרת מחייה הקודמים, ויכולה להתחיל חיים חדשים.